

PROGRAM ZA ANALIZU RIZIKA RADI SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA I FINANSIRANJA TERORIZMA U POSLOVANJU NA TRŽIŠTU KAPITALA

1. Rizik od pranja novca i finansiranja terorizma

Društvo sprovodi sve mjere predviđene Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, radi upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma. Pod rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma, u smislu pomenutog zakona se smatra rizik da će poslovni odnos, transakcija ili proizvod biti posredno ili neposredno korišćeni za izvršenje ovih krivičnih djela.

Pranjem novca, u smislu ovog zakona, smatra se naročito:

- 1) zamjena ili prenos novca ili druge imovine sa znanjem da potiču od kriminalnih djelatnosti ili iz djela učešća u tim djelatnostima, sa ciljem ili prikriivanja ili lažnog prikazivanja nezakonitog porijekla imovine ili pomaganja licu koje je uključeno u izvršenje kriminalnih djelatnosti, radi izbjegavanja sakcionisanja njegovog ponašanja;
- 2) prikriivanje ili lažno prikazivanje prirode, porijekla, mjesta na kojem se nalazi, kretanja, raspolaganja ili svojine nad novcem ili druge imovine sa znanjem da potiču iz kriminalne djelatnosti ili učešća u toj djelatnosti;
- 3) sticanje, posjedovanje ili upotreba imovine sa znanjem da u trenutku prijema imovina potiče iz krivičnog djela ili učešća u tom djelu;
- 4) učešće u izvršenju, udruživanje radi izvršenja, pokušaj izvršenja i pomaganje, podsticanje, olakšavanje i savjetovanje u vezi sa izvršenjem djelatnosti iz tač. 1, 2 i 3 ovog stava.

Pranjem novca smatraju se i djelatnosti iz stava 1 ovog člana izvršene na teritoriji druge države.

Finansiranjem terorizma, u smislu ovog zakona, smatra se naročito:

- 1) obezbjeđivanje ili prikupljanje, odnosno pokušaj obezbjeđivanja ili prikupljanja novca, hartija od vrijednosti, drugih sredstava ili imovine, na bilo koji način, posredno ili neposredno, sa namjerom da se upotrijebe ili uz saznanje da će biti upotrijebljeni, u cjelosti ili djelimično, za sprovođenje terorističkog akta;
- 2) podstrekavanje ili pomaganje u obezbjeđivanju ili prikupljanju sredstava ili imovine iz tačke 1 ovog člana.

U realizovanju ovih obaveza Društvo primjenjuje pristup zasnovan na procjeni rizika. Taj pristup podrazumijeva izradu analize rizika, kojom se utvrđuje procjena rizičnosti grupa klijenata ili pojedinog klijenta, poslovnog odnosa, transakcije ili proizvoda u cilju sprječavanja korišćenja usluga ili proizvoda Društva u svrhe pranja novca ili finansiranja terorizma.

2. Sadržaj analize rizika

Analizu rizika čine sljedeći elementi:

- Identifikacija klijenta;
- Utvrđivanje prihvatljivosti klijenta;
- Procjena rizičnosti pojedinog klijenta i grupe klijenata i poslovnog odnosa;

- Utvrđivanje rizičnosti proizvoda i usluga, s aspekta sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- Rizične kategorije klijenata;
- Nadzor nad računima i transakcijama klijenta;
- Upravljanje rizicima kojima je Društvo izloženo u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- Stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih u Društvu;
- Ovlašćeno lice za sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- Lista indikatora sumnjivih transakcija na tržištu kapitala.

3. Identifikacija klijenta

Prije uspostavljanja poslovnog odnosa obavezno se vrši identifikacija klijenta, koja obuhvata:

- 1) utvrđivanje identiteta klijenta, odnosno ako je identitet prethodno utvrđen, provjeru identiteta na osnovu vjerodostojnih, nezavisnih i objektivnih izvora;
- 2) prikupljanje podataka o klijentu, odnosno ako su podaci prikupljeni, provjeravanje prikupljenih podataka na osnovu vjerodostojnih, nezavisnih i objektivnih izvora.

3.1. Utvrđivanje i provjera identiteta fizičkog lica ili preduzetnika

Zaposleni u Društvu, koji uspostavlja poslovni odnos sa klijentom, utvrđuje i provjerava identitet klijenta koji je fizičko lice, odnosno njegov zakonski zastupnik, preduzetnik, ili fizičko lice koje obavlja djelatnost, uvidom u ličnu ispravu klijenta izdatu od strane nadležnog državnog organa (na osnovu koje se nesumnjivo može utvrditi njegov identitet) uz njegovo prisustvo i pribavlja sljedeće podatke:

- ime i prezime, datum i mjesto rođenja, prebivalište odnosno boravište, broj identifikacionog dokumenta i mjesto izdavanja, vrstu i naziv organa koji je izdao identifikacioni dokument i jedinstveni matični broj fizičkog lica koje otvara račun, uspostavlja poslovni odnos ili vrši transakciju;
- ime i prezime, datum i mjesto rođenja, prebivalište, broj identifikacionog dokumenta i mjesto izdavanja, jedinstveni matični broj punomocnika koji za drugo lice otvara račun, uspostavlja poslovni odnos ili vrši transakciju;
- datum otvaranja računa ili uspostavljanja poslovnog odnosa;
- vrstu i namjenu transakcije;
- datum i vrijeme vršenja transakcije;
- iznos transakcije;
- način vršenja transakcije.

3.2 Utvrđivanje i provjera identiteta pravnog lica

Zaposleni u Društvu, koji uspostavlja poslovni odnos sa klijentom, utvrđuje i provjerava identitet klijenta koji je pravno lice, odnosno njegov zakonski zastupnik, ili ovlašćeno lice, uvidom u original ili ovjerenu kopiju isprave (koja ne smije biti starija od tri mjeseca) iz Centralnog registra Privrednog suda (u daljem tekstu: CRPS) ili drugog odgovarajućeg javnog registra, koju u ime pravnog lica podnese pravni zastupnik.

Utvrđivanje i provjera identiteta pravnog lica i pribavljanje podatke iz člana 71 tačka 1 Zakona može se izvršiti i uvidom u CRPS ili drugi odgovarajući javni registar. U tom slučaju se na izvodu iz registra u koji je izvršen uvid, označava datum, vrijeme i lično ime lica koje je izvršilo uvid. Izvod iz registra se čuva u fajlu sa ostalom dokumentacijom klijenta.

Ako uvidom u originale ili ovjerene kopije isprava nije moguće utvrditi pojedine podatke koji su Zakonom propisani, nedostajući podaci se pribavljaju neposredno od zastupnika ili ovlaštenog lica.

Ukoliko zaposleni koji utvrđuje i provjerava identitet pravnog lica posumnja u istinitost dobijenih podataka ili vjerodostojnost isprava i druge poslovne dokumentacije iz koje su uzeti podaci, dužan je da od zastupnika ili ovlaštenog lica prije uspostavljanja poslovnog odnosa ili izvršenja transakcije pribavi i pisanu izjavu.

Ako je stranka strano pravno lice, koje obavlja djelatnost u Crnoj Gori preko svoje poslovne jedinice, obavezno se utvrđuje i provjerava identitet stranog pravnog lica i njegove poslovne jedinice.

Identifikacija klijenta - pravnog lica obuhvata:

- firmu, sjedište, adresu, matični broj, poreski identifikacioni broj (u daljem tekstu: PIB) pravnog lica koje otvara racun, uspostavlja poslovni odnos ili vrši transakciju, odnosno za koje se otvara racun, uspostavlja poslovni odnos ili vrši transakcija;
- datum otvaranja računa ili uspostavljanja poslovnog odnosa;
- vrstu i namjenu transakcije;
- datum i vrijeme vršenja transakcije;
- iznos transakcije;
- način vršenja transakcije.

Pri identifikaciji klijenta preduzimaju se i sljedeće radnje:

- a) prije uspostavljanja poslovnog odnosa ili sprovođenja transakcije utvrđuju se i provjeravaju identitet klijenta kao i identitet stvarnog vlasnika na osnovu dokumenata, podataka i informacija pomoću kojih se na nesumnjiv i pouzdan način može utvrditi identitet;
- b) preduzimaju se mjere koje će omogućiti provjeru i utvrđivanje vlasničke strukture klijenta i stvarne kontrole nad klijentom kako bi se utvrdio identitet stvarnog vlasnika klijenta;
- c) pribavljaju se i čuvaju podaci i dokumentacija na osnovu koje se utvrđuje identitet i faktor rizika klijenta;
- d) stalno se prati poslovni odnos s klijentom, uključujući transakcije tokom tog odnosa (odgovaraju li transakcije vrsti posla i rizika klijenta i informacijama o tom klijentu), te vodi evidencija i čuva dokumentacija o praćenju poslovnog odnosa;
- e) ako je moguće, a prije uspostavljanja poslovne saradnje s klijentom, utvrđuju se razlozi zbog kojih klijent prekida ugovorne odnose sa drugim učesnikom na tržištu hartija od vrijednosti;
- f) pri obavljanju transakcija klijenta koji je identifikovan, a pomoću tehnologija koje ne uključuju direktan kontakt, primjenjuju se postupci kojima se omogućava prethodna provjera autentičnosti i tačnosti naloga za transakciju i autentičnosti njihovog podnosioca.

3.3 Identifikacija zastupnika ili ovlaštenog lica

Prilikom zasnivanja poslovnog odnosa ili preduzimanja transakcije do strane zastupnika ili ovlaštenog lica (punomoćnika), vrši se identifikacija ovlaštenog lica (zastupnika, punomoćnika) i klijenta u čije se ime i za čiji racun otvara racun ili obavlja transakcija i to isključivo na osnovu ličnih ili drugih javnih isprava, i to:

- isprava koje je u propisanom obliku izdao državni organ u granicama svoje nadležnosti, odnosno ustanova i drugo pravno lice u okviru zakonom povjerenog javnog ovlaštenja i pisanog ovlaštenja - punomoćja, ovjerenog od strane notara, konzulata, suda ili organa državne uprave.

Ako se prilikom utvrđivanja i provjere identiteta zastupnika posumnja u istinitost dobijenih podataka, a naročito u slučajevima kada je:

- pisano ovlaštenje (punomoćje) dato licu koje očigledno nema dovoljno bliske veze (npr. rodbinske, poslovne i sl.) sa klijentom da bi obavljalo transakcije koristeći se računom klijenta;
- kad je finansijsko stanje klijenta poznato, a sredstva na racunu klijenta ili u vezi s tim računom ne odgovaraju njegovom finansijskom stanju;
- kad tokom poslovnih odnosa sa klijentom uoče neke neuobičajene transakcije, obavezno se pribavlja i njegova pisana izjava.

3.4. Utvrđivanje stvarnog vlasnika pravnog lica

U okviru provjere i pregleda klijenta koji je pravno lice, pored identifikacije, utvrđuje se i stvarni vlasnik tog pravnog lica sprovođenjem mjera u cilju pribavljanja podataka za fizičko lice koje je stvarni vlasnik.

Kada se radi o visoko-rizičnom klijentu, obavezna je potvrda dobijenih podataka, ako oni nijesu dobijeni iz povjerljivog i nezavisnog izvora (npr. ako je jedini izvor podataka prilikom utvrđivanja identiteta klijenta bila pismena izjava pravnog zastupnika, u tom slučaju se provjeravaju podaci do te mjere u kojoj se razumije vlasništvo pravnog lica i struktura njegove kontrole, kako bi se utvrdili svi stvarni vlasnici klijenta).

Stvarnim vlasnikom privrednog društva, odnosno pravnog lica u smislu ZSPNFT smatra se:

- 1) fizičko lice koje je, posredno ili neposredno, imalac najmanje 25% poslovnog učešća akcija, prava glasa ili drugih prava, na osnovu kojih učestvuje u upravljanju, odnosno učestvuje u kapitalu sa više od 25% udjela ili ima odlučujući uticaj u upravljanju sredstvima privrednog društva, odnosno pravnog lica;
- 2) fizičko lice koje privrednom društvu, odnosno pravnom licu posredno obezbijedi ili obezbjeđuje sredstva i po tom osnovu ima pravo da odlučujuće utiče na donošenje odluka organa upravljanja privrednim društvom, odnosno pravim licem prilikom odlučivanja o finansiranju i poslovanju.

Stvarnim vlasnikom lica stranog prava (trust, fond ili slično) koje prima, upravlja ili vrši raspodjelu imovinskih sredstava za određene namjene, u smislu ovog zakona, smatra se:

- 1) fizičko lice koje, posredno ili neposredno, raspoložuje sa najmanje 25% imovine pravnog lica ili sličnog subjekta stranog prava;
- 2) fizičko lice koje je određeno ili određivo kao korisnik najmanje 25% prihoda od imovine kojom se upravlja.

Podaci o vlasništvu se pribavljaju na osnovu originala ili ovjerene kopije izvoda iz sudskog registra ili drugog zvaničnog registra koju podnese pravni zastupnik ili ovlašćeno lice u ime pravnog lica, kao i direktnom provjerom u sudskom registru ili drugom javnom registru, ili preko drugih dostupnih izvora.

Ako se svi propisani podaci vezani za stvarnog vlasnika (npr. datum i mjesto rođenja) ne mogu dobiti iz sudskog registra ili drugog zvaničnog registra, nedostajući podaci se pribavljaju od pravnog zastupnika ili njegovog ovlašćenog lica.

Prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa klijent se upozorava na obavezu da dostavlja pismeno obavještenje o svakoj promjeni vezano za stvarne vlasnike.

3.5. Način utvrđivanja prihvatljivosti klijenta

Poslije izvršenog postupka identifikacije klijenta i stvarnog vlasnika, ako je klijent pravno lice, pribavlja se informacija o cilju i prirodi poslovnog odnosa ili transakcije i drugih podataka u skladu sa ZSPNFT, vrši se ocjena prihvatljivosti klijenta na osnovu pribavljenih i provjerenih podataka i informacija o klijentu prije uspostavljanja poslovnog odnosa. Ocjenu prihvatljivosti klijenta uobičajeno obavlja zaposleni u Društvu koji uspostavlja poslovni odnos. U slučaju da postoje indikatori koji ukazuju na povećani rizik, zaposleni obavlja konsultacije sa ovlašćenim licem za SPN i FT i /ili sa njegovim zamjenikom.

Kada se izvrši identifikacija, odnosno pribave i provjere svi zakonom propisani podaci o klijentu, Društvo uspostavlja poslovni odnos sa klijentom.

U određenim slučajevima Društvo odbija uspostavljanje poslovnog odnosa sa klijentom, ili prekida već uspostavljeni odnos (ako su u pitanju stari klijenti). Takvu odluku donosi izvršni direktor ili lice koje on odredi, a na predlog ovlašćenog lica za SPN i FT i /ili njegovog zamjenika.

Odbija se zaključivanje poslovnog odnosa sa sljedećim klijentima:

- Ako je država porijekla klijenta ili stvarnog vlasnika klijenta, na listi nekooperativnih država, koju izdaje radna grupa za finansijske mjere protiv pranja novca-FATF, ili na listi država koje nadzorni organ smatra rizičnim po osnovu sopstvene procjene („off-shore” zone i sl.);
- Ako je klijent lice ili stvarni vlasnik klijenta lice iz države prema kojoj su sprovedene mjere prema Rezolucijama Savjeta bezbjednosti UN;
- Ako je klijent lice sa Liste, sastavljene prema Rezolucijama Savjeta bezbjednosti UN;
- Ako se klijent nalazi na internoj listi Društva koja se formira na bazi podataka dobijenih u komunikaciji sa Upravom za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- Ako se , i pored preduzimanja svih mjera u cilju identifikacije, ozbiljnije posumnja u identitet stvarnog klijenta.

4.Faktori rizika

Faktori rizika , na osnovu kojih Društvo, kao učesnik na tržištu kapitala, određuje stepen rizičnosti klijenta, poslovnog odnosa i transakcije su:

- geografski rizik,
- rizik klijenta,
- rizik transakcije i
- rizik usluge.

4.1. Geografski rizik

Povećan rizik od pranja novca i finansiranja terorizma je izražen kod klijenata sa određenih destinacija, a to su posebno:

- a) države koje su predmet sankcija, embarga ili sličnih mjera UN-a;
- b) države koje su označene, od strane Radne grupe za finansijske mjere protiv pranja novca - FATF ili druge referentne međunarodne organizacije, kao one koje finansiraju ili daju podršku terorističkim aktivnostima, kao i one koja imaju određene terorističke organizacije koje djeluju u njima;
- c) države koje su označene, od strane FATF-a ili druge referentne međunarodne organizacije, kao zemlje kojima nedostaje međunarodno priznati standard za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- d) države koje su, na temelju procjene nadležnih međunarodnih organizacija, označene kao države sa visokim stepenom organizovanog kriminala zbog: korupcije, trgovine oružjem, trgovine bijelim robljem ili kršenja ljudskih prava;
- e) države koje su, po procjeni međunarodne organizacije (FATF, Savjeta Evrope i dr.), svrstane među nekooperativne države ili teritorije;
- f) države koje predstavljaju off -shore područja.

4.2. Rizik klijenta

Klijent sa povećanim rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma je klijent za kojega se može vezati neki od indikatora sumnjivih transakcija sa liste koja je data u prilogu ovog pravilnika.

4.3. Rizik transakcije

Transakcija koja sadrži povećani rizik od pranja novca i finansiranja terorizma je svaka ona transakcija za koju se može vezati neki od indikatora sumnjivih transakcija sa liste koja je data u prilogu ovog pravilnika.

4.4. Rizik usluga

Posebno rizičnim se smatraju sljedeće kategorije usluga:

- a) usluge koje su nove na tržištu, tj. nisu ranije nuđene u finansijskom sektoru i moraju se posebno pratiti radi utvrđivanja stvarnog stepena rizika;
- b) elektronsko ispostavljanje naloga za trgovinu hartijama od vrijednosti ;
- c) pružanje usluge licima s kojima nije prethodno uspostavljen poslovni odnos u smislu Zakona;
- d) pružanje usluga otvaranjem tzv. zajedničkih racuna koji mobilišu sredstva iz različitih izvora i od različitih klijenata, a koja se deponuju na jedan račun otvoren na jedno ime;
- e) uplata sredstava na namjenske račune, a nije izvjesno da će usluga biti izvršena.

4.5. Kategorije rizika

Nakon izvršene provjere i pregleda klijenta, na osnovu utvrđenih faktora rizika, vrši se **klasifikacija klijenta u određenu kategoriju rizika** od pranja novca ili finansiranja terorizma.

Pošto analiza rizika od pranja novca i finansiranja terorizma, zahtijeva dobro poznavanje klijenta i njegovog poslovanja, klasifikaciju klijenata po kategorijama rizika sprovodi zaposleni koji najbolje poznaje klijenta u saradnji sa Ovlašćenim licem za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

Neposredno po uspostavljanju poslovnog odnosa, utvrđuje se tzv. **početni rizični profil** klijenta i klijent se klasifikuje u određenu kategoriju rizika.

Tokom trajanja poslovnog odnosa sa klijentom i praćenja njegovih poslovnih aktivnosti obavezno je ažuriranje svih podataka i klasifikovanje klijenta u odgovarajuću klasifikacionu kategoriju. Ako se utvrdi da pojedine klijentove transakcije značajno odstupaju od uobičajenog toka poslovanja, mora se sprovesti dodatna analiza poslovanja klijenta, kako bi se utvrdili razlozi za takvo odstupanje. Na osnovu dodatne analize, zadužena lica treba da procijene rizični profil klijenta i eventualno izvrše njegovu reklasifikaciju.

Svi klijenti dobijaju jedan od sljedeća četiri početna rizična profila:

- A-neznatan rizik;
- B-nizak rizik;
- C-srednji rizik, i
- D-visok rizik

A-neznatan rizik

Klijent prema kojem se sprovodi pojednostavljena provjera u skladu ZSPNFT, odnosno klijent koji ima sjedište u EU ili pripada državama sa liste koju utvrđuje Ministarstvo finansija Crne Gore, ocjenjuje se kao klijent koji ima neznatan rizik, a to su:

- filijale stranih banaka i druge finansijske organizacije, štedionice i štedno-kreditne organizacije, pošte, društva za upravljanje investicionim fondovima i filijale stranih društava za upravljanje investicionim fondovima, društva za upravljanje penzionim fondovima i filijale stranih društava za upravljanje penzionim fondovima, osiguravajuća društva i filijale stranih osiguravajućih društava koje obavljaju poslove životnog osiguranja, priređivači klasičnih i posebnih igara na sreću
- državni organ ili organ lokalne samouprave i druga pravna lica koja vrše javna ovlašćenja;
- društva čije su hartije od vrijednosti uvrštene u trgovinu na organizovanom tržištu u državama koje su članice EU ili drugim državama u kojima se na berzama primjenjuju standardi EU;
- klijenti kod kojih, po propisu Ministarstva finansija, postoji neznatan rizik od pranja novca i finansiranja terorizma.

B-nizak rizik

Klijent je klasifikovan u ovu kategoriju rizika na osnovu pregleda neposredno nakon uspostavljanja poslovnog odnosa i koji zadovoljava sve zakonom propisane zahtjeve, klijent prema kojem tokom praćenja nijesu utvrđena odstupanje od uobičajenog poslovanja, i prema kojem se ne sprovodi niti pojednostavljena, niti produbljena provjera u skladu sa ZSPNFT.

C-srednji rizik

Klijent je klasifikovan u ovu kategoriju na osnovu provjere, pregleda i ocjene da istog nije moguće svrstati u kategoriju sa neznatnim rizikom, niskim rizikom, niti u visokorizičnu kategoriju, a kod kojeg je tokom praćenja njegovog poslovanja utvrđeno odstupanje, od njegovog uobičajenog poslovanja.

D-visok rizik

Klijent prema kojem se sprovodi produbljena provjera u skladu sa ZSPNFT i klijent kod kojeg je tokom praćenja njegovog poslovanja utvrđeno značajno odstupanje od uobičajenog, a naročito:

- klijent koji ne može dokazati izvor sredstava, odnosno izvor sredstava je nepoznat ili nejasan;
- klijent koji nije bio prisutan prilikom utvrđivanja i provjere identiteta;
- ako postoji sumnja da klijent postupa po nalogu ili uputstvu trećeg lica;
- ako je neuobičajen put transakcije, naročito obzirom na njen osnov, iznos i način izvršenja, svrhu, i slično;
- ako postoje indicije da klijent obavlja sumnjive transakcije;
- klijent je politički eksponirano lice u smislu člana 27 ZSPNFT, a prema kojem se sprovode mjere produbljene provjere;
- ako je račun klijenta povezan sa računima rizičnih klijenata;
- klijent čiji je pravni zastupnik, ovlašćeno lice ili stvarni vlasnik politički eksponirano lice;
- klijent je strano pravno lice kojem je zabranjeno obavljanje pojedine djelatnosti (npr. trgovina, proizvodnja ili druga aktivnost) u zemlji u kojoj je registrovan ili strano pravno lice koje je registrovano u zemlji u kojoj je dozvoljena registracija „off-shore“ kompanija;
- klijent koji ima složeni pravni oblik ili vlasničku strukturu za kojeg je otežano utvrditi stvarnog vlasnika;

- klijent za kojeg je Ovlašćeno lice za SPNiFT dostavljalo Upravi za SPN i FT izvještaje o sumnjivim transakcijama u posljednje 3 godine;
- klijent za kojeg je Uprava za SPN i FT dala nalog o privremenom obustavljanju transakcije ili zahtjev za permanentnim praćenjem njegovog poslovanja;
- klijent je lice koje se nalazi na internoj crnoj listi Društva.

5.Procjena rizičnosti klijenta

5.1.Uobičajeni pregled i praćenje

Pored identifikacije klijenta, sprovede se mjere pregleda i praćenja klijenta, a narocito pri:

- otvaranju vlasničkog racuna hartija od vrijednosti ili uspostavljanju drugog oblika poslovne saradnje sa klijentom;
- svakoj transakciji ili pri više međusobno povezanih transakcija u ukupnom iznosu od 15.000 € ili više;
- kada postoji sumnja u tačnost ili vjerodostojnost pribavljenih podataka o identifikaciji klijenta;
- svakoj transakciji, nezavisno od vrijednosti te transakcije, ako se sumnja da se radi o pranju novca i finansiranju terorizma u vezi sa transakcijom ili klijentom.

Mjere pregleda i praćenja klijenta su:

- identifikacija klijenta i stvarnog vlasnika, ako je klijent pravno lice;
- pribavljanje i provjera podataka o klijentu, odnosno stvarnom vlasniku, ako je klijent pravno lice, pribavljanje podataka o cilju i prirodi poslovnog odnosa ili transakcije i
- nakon uspostavljanja poslovnog odnosa redovno praćenje poslovne aktivnosti klijenta i provjera uskladenost tih aktivnosti sa prirodom poslovnog odnosa i uobičajenim obimom i vrstom poslovanja klijenta.

5.2. Produbljeni pregled i praćenje

Ovaj oblik provjere klijenta se obavlja u sljedećim slučajevima:

- ako je klijent politički eksponirano lice;
- ako se vrši identifikacija klijenta u odsustvu.

a) Klijent je politički eksponirano lice

Status politički eksponiranih lica i članova njihove uže porodice i bliskih saradnika, utvrđuje se na jedan od sljedećih nacina:

- pomoću popunjavanja pisanog obrasca od strane klijenta;
- prikupljanjem informacija iz javnih izvora;
- prikupljanjem informacija na osnovu uvida u baze podataka koje uključuju popise politički izloženih osoba (World Check PEP List, itd).

Utvrđivanje bliskih saradnika politički eksponiranih lica primjenjuje se ukoliko je odnos sa saradnikom javno poznat .

Prije upostavljanja poslovnog odnosa sa politički eksponiranim licem, obavljaju se sljedeće radnje:

- pribavljaju se podaci o izvoru sredstava i imovine koji su predmet poslovnog odnosa, odnosno transakcije, iz ličnih i drugih isprava koje podnese klijent, a ako propisane podatke nije moguće pribaviti iz podnesenih isprava, podaci se pribavljaju neposredno iz pisane izjave klijenta;

- pribavlja se pisana saglasnost izvršnog direktora, prije uspostavljanja poslovnog odnosa sa klijentom.

Podaci o o politički eksponiranim licima vode se u elektronskom obliku.

b) Utvrđivanje identiteta klijenta u odsustvu

Pri utvrđivanju i provjeri identiteta klijenta koji nije prisutan preduzimaju se i sljedeće dopunske mjere:

- pribavljaju se dopunske isprave, podaci ili informacije, na osnovu kojih se provjerava identitet klijenta;
- provjeravaju se podnesene isprave ili pribavlja potvrda od strane finansijske organizacije koja obavlja platni promet da je prvo plaćanje klijenta izvršeno na teret računa koji se vodi kod odnosne organizacije.

5.3. Pojednostavljeni pregled i praćenje

Pojednostavljena provjera klijenata vrši se kada se radi o:

- državnim organima, organima lokalne samouprave i drugim pravnim licima koja vrše javna ovlašćenja;
- društvima čije su hartije od vrijednosti uvrštene u trgovinu u državama koje su članice EU ili drugim državama u kojima se na berzama primjenjuju standardi EU;
- licima iz člana 4 stav 2 tac. 1, 2, 4, 5, 6, 8, 9 Zakona, kao i drugim odgovarajućim organizacijama sa sjedištem u EU ili u državi sa liste koju utvrđuje Ministarstvo finansija.

6. Nadzor nad računima i transakcijama klijenta

U kontinuitetu se vrši nadzor nad računima i transakcijama klijenta radi sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. U tom cilju se prikupljaju informacije o poslovanju klijenta i vrši procjena usklađenosti transakcija sa profilom klijenta. Posebna pažnja se obraća na sve složene, neobično velike transakcije i sve neobične vrste aktivnosti koje nemaju očiglednu ekonomsku ili zakonitu svrhu. Pri tome se koristi Lista indikatora sumnjivih transakcija, koja je sastavni dio ovog pravilnika.

Nadzor nad računima i transakcijama se vrši kod:

- klijenata iz kategorija A i B – najmanje jednom godišnje;
- klijenata iz kategorije C – najmanje dva puta godišnje;
- Klijenata iz kategorije D – najmanje kvartalno.

7. Upravljanje rizicima od pranja novca i finansiranje terorizma

Uspostavljanjem sistema za upravljanje rizikom od pranja novca i finansiranja terorizma, obezbjeđuje se:

- identifikacija rizika ;
- mjerenje i procjena ;
- praćenje i analiziranje rizika;
- kontrolisanje i minimiziranje rizika;
- obavještanje nadzornih organa.

Sistem za upravljanje rizicima će se uspostaviti i postepeno razvijati.

8. Stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih

Stručno osposobljavanje i usavršavanje zaposlenih vezano za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, ima za cilj podizanje na veći nivo svijesti zaposlenih o značaju blagovremeno preduzetih mjera za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Obuka zaposlenih, vezano za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, obuhvata dobro upoznavanje regulatornih zahtjeva (Zakona i podzakonskih akata) i internih politika i procedura koje je Društvo usvojilo radi uspješnog upravljanja rizicima u ovoj oblasti.

U program za stručno osposobljavanje i usavršavanje su uključeni svi zaposleni čiji se zadaci na bilo koji način odnose na sprovođenje mjera vezanih za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma. Posebna pažnja se posvećuje novozaposlenima, koji se upoznaju sa osnovnim mjerama koje se preduzimaju u Društvu radi otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma.

U kontinuitetu se obavlja edukacija ovlašćenog lica i njegovog zamjenika u cilju njihovog osposobljavanja za prepoznavanje novih oblika, tehnika i trendova povezanih sa pranjem novca i finansiranja terorizma. To podrazumijeva i njihovo poznavanje i praćenje pravnih i regulatornih promjena kako bi blagovremeno uskladili interna akta sa novim propisima.

9. Vodenje evidencije i dostavljanje podataka

Vodi se evidencija i čuva dokumentacija o svim licima i transakcijama, koja obuhvata podatke i dokumentaciju u vezi sa otvaranjem računa, uspostavljanjem poslovne saradnje, kao i izvršenom transakcijom ili strankom. Ovi podaci i dokumentacija se čuvaju u pisanoj i elektronskoj formi deset godina od dana izvršenja transakcije ili okončanja poslovne saradnje. Ovlašćeno lice za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma dnevno sačinjava i u pisanoj i elektronskom obliku vodi posebnu evidenciju o licima i transakcijama koje prelaze iznos od 15.000 EUR.

Dnevni pregledi o licima i transakcijama dostavljaju se jednom mjesečno izvršnom direktoru, do petog u mjesecu za prethodni mjesec.

Podatke o transakcijama za koje postoji osnov sumnje da se radi o pranju novca i finansiranju terorizma Ovlašćeno lice bez odlaganja dostavlja Upravi za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

10. Zaštita i čuvanje podataka

Zaposleni u Društvu, stranci ili trećem licu ne smiju otkriti da je, ili da će, podatak, informacija ili dokumentacija o klijentu ili transakciji koju obavlja biti saopšteni Upravi za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma ili da je Uprava privremeno obustavlja izvršenje transakcije ili dala nalog za kontinuirano praćenje računa. Podaci o zahtjevu, dostavljanje podataka, informacija ili dokumentacije i privremeno obustavljanje transakcije i kontinuirano praćenje računa su službena tajna.

Zahtjevi Uprave za dostavljanje podataka, kao i odgovori na njih, se evidentiraju i čuvaju po posebnoj proceduri i imaju oznaku tajnosti koju je dala Uprava na samom zahtjevu, dok podaci o sumnjivim transakcijama imaju oznaku tajnosti *strogo tajno*. Otvara se posebna knjiga za zavođenje ovih dokumenata, a čuvaju se u posebno zaštićenom ormaru, odvojeno od druge dokumentacije. Podaci koji se Upravi dostavljaju u elektronskoj formi, kopiraju se, a elektronski zapisi se takođe čuvaju po istom režimu.

Podaci i dokumentacija koji se pribavljaju po Zakonu o sprječavanju pranja novca čuvaju se 10 godina nakon obavljene transakcije, zatvaranja računa ili prestanka važnosti ugovora.

Podaci i dokumentacija o ovlaštenom licu i zamjeniku ovlaštenog lica, stručnom osposobljavanju zaposlenih i sprovođenju unutrašnje kontrole u vezi sa Zakonom čuvaju se četiri godine nakon imenovanja ovlaštenog lica i zamjenika ovlaštenog lica, obavljenog stručnog osposobljavanja i unutrašnje kontrole.

Prethodni podaci se čuvaju na isti način kao i dokumentacija o klijentima i transakcijama koja se dostavlja Upravi.

11. Ovlašćeno lice za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma

Društvo ima ovlašćeno lice za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma i njegovog zamjenika, koje imenuje Odbor direktora. Ovlašćeno lice je neposredno odgovorno Odboru direktora.

Ovlašćeno lice obavlja sljedeće poslove:

- 1) stara se o uspostavljanju, djelovanju i razvoju sistema otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- 2) stara se o pravilnom i blagovremenom dostavljanju podataka Upravi za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- 3) inicira i učestvuje u izradi i izmjeni operativnih postupaka i pripremanja internih akata Društva koji se odnose na sprječavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- 4) saraduje u izradi smjernica za obavljanje provjera vezanih za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i finansiranja terorizma;
- 5) prati i koordinira djelatnost Društva u oblasti otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- 6) saraduje u uspostavljanju i razvoju informacione tehnologije za obavljanje djelatnosti otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- 7) daje Odboru direktora i izvršnom direktoriju inicijative i predloge za unaprjeđenje sistema otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- 8) priprema programe stručnog osposobljavanja i usavršavanja zaposlenih, koji se odnose na oblast otkrivanja i sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma;
- 9) priprema i podnosi izvještaj Odboru direktora jednom godišnje, a po potrebi i češće.

12. Odgovornost

Za sprovođenje ovog programa su posebno odgovorni:

-Ovlašćeno lice i njegov zamjenik, posebno za:

- blagovremeno i tačno dostavljanje izvještaja Upravi za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma, koji se odnose na, sumnjive transakcije i odgovore na zahtjeve Uprave za dopunskim podacima, informacijama i dokumentacijom,
- prenošenje naloga o privremenom obustavljanju transakcija,
- prenošenje naloga za kontinuirano praćenje računa,
- organizovanje kvalitetne obuke zaposlenih,
- blagovremeno i kvalitetno informisanje nadležnih organa Društva,
- inoviranje liste indikatora sumnjivih transakcija,
- inoviranje programa i procedura u skladu sa izmjenom zakonske regulative i potrebama koje se ukažu u postupku njihove primjene,
- adekvatno čuvanje podataka.

-Neposredni izvršioci , posebno za:

- identifikaciju klijenta i transakcije,
- praćenje poslovnih aktivnosti klijenta i primjenu indikatora sumnjivih klijenata i transakcija,
- blagovremeno informisanje Izvršnog direktora i Ovlašćenog lica za SPN i FT o sumnjivom klijentu i/ili transakciji,
- sprovođenje naloga o privremenom obustavljanju transakcije,
- sprovođenje naloga za kontinuirano praćenje računa,
- čuvanje tajnosti podataka o sumnjivom klijentu i transakciji, privremenom obustavljanju transakcije i kontinuiranom praćenju računa.

13. Izvještavanje

Ovlašćeno lice je obavezno da jednom godišnje, a po potrebi i češće, Odboru direktora Društva dostavlja izvještaj o aktivnostima na sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

Izvještaj treba da sadrži naročito podatke o:

- ukupnom broju dostavljenih izvještaja o sumnjivim transakcijama;
- ukupnom broju sumnjivih transakcija koje su analizirali zaposleni u Društvu, a o kojima na osnovu pregleda i procjene od strane Ovlašćenog lica Uprava nije obaviještena;
- ukupnom broju obustavljenih transakcija;
- ukupnom broju naloga za kontinuirano praćenje računa klijenata;
- novootkrivenim načinima i tehnikama pranja novca sa predlogom mjera za njihovo prepoznavanje i otkrivanje;
- aktivnostima preduzetim u rješavanju problema uočenih u primjeni procedura i praksi za prepoznavanje sumnjivih transakcija;
- rezultatima obuke zaposlenih sa podacima o datumu obuke, temama koje su obrađene i imenima osoba koje su pohađale obuku;
- predlogu mjera za poboljšanje politika i procedura za otkrivanje i sprječavanje sumnjivih transakcija.

Izvještaj se, nakon usvajanja od strane Odbora direktora, dostavlja Upravi za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma.

14. Stupanje na snagu

Ovaj Program stupa na snagu 12.04.2012. godine.

LISTA INDIKATORA SUMNJIVIH TRANSAKCIJA

INDIKATORI SUMNJIVIH TRANSAKCIJA U BERZANSKOM POSLOVANJU

Šifra	Indikator
	ODNOSE SE NA KLIJENTA
001	Kada klijent iskazuje neuobičajen zahtjev za zaštitom privatnosti, posebno u vezi sa podacima koji se odnose na njegov identitet, djelatnost, imovinu ili poslovanje
002	Kada klijent odbija ili propusti da naznači porijeklo sredstava kod svake transakcije čija vrijednost prelazi 15.000 E ili kada postoji osnovana sumnja da su sredstva pribavljena iz nelegalnih izvora
003	Kada ocijeni da je klijent neku transakciju transformisao u više pojedinačnih transakcija, radi izbjegavanja utvrđivanja identiteta
004	Kada klijent odustaje od naloga radi izbjegavanja utvrđivanja identiteta nakon što je u skladu sa odredbama zakona upoznat sa dužnošću da se identifikuje
005	Kada klijent ne pokazuje interesovanje za proviziju, druge troškove i rizike transakcije
006	Kada klijent obavlja transakciju kao ovlašćeno lice, a ne želi da identifikuje stranku u ime koje nastupa, naročito kada stranka u čije ime nastupa ima prebivalište odnosno sjedište van teritorije Republike Crne Gore
007	Kada klijent ne može da objasni prirodu svoje djelatnosti
008	Kada bez osnovanog razloga klijent ima više računa pod istim imenom, ili više podračuna pod različitim imenima
009	Kada je klijent iz zemlje, ili ima račun u zemlji koja je označena kao rizična, jer ne primjenjuje standarde iz oblasti otkrivanja i sprječavanja pranja novca
010	Kada je klijent ranije osudjivan za krivična djela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja i protiv službene dužnosti
011	Klijent čiji je izvor sredstava nepoznat ili nejasan, odnosno koji klijent ne može dokazati;
012	Klijent za kojeg postoji sumnja da ne postupa za svoj račun, odnosno da sprovodi instrukcije trećeg lica
013	Klijenti koji poslovnu aktivnost ili transakcije obavljaju pod neuobičajenim okolnostima, narocito uzimajući u obzir njen osnov, iznos i način izvršenja, svrhu i sl.
014	Klijenti kod kojih je, zbog strukture, pravnog oblika ili složenih i nejasnih odnosa, teško utvrditi identitet njihovih stvarnih vlasnika, kao što su npr. off-shore pravna lica s nejasnom vlasničkom strukturom
015	Klijenti (fizička ili pravna lica) koji se nalaze na popisu lica protiv kojih su na snazi mjere Ujedinjenih nacija ili Savjeta Evrope
016	Klijenti sa prebivalištem ili sjedištem u entitetima koji nijesu subjekt međunarodnog prava, odnosno nijesu međunarodno priznati kao države
017	Firme s nesrazmjerno malim brojem zaposlenih u odnosu na obim poslova koje obavljaju, koje nemaju svoju infrastrukturu, poslovne prostorije i dr.;

018	Privatni investicioni fondovi
019	Klijenti čiju je ponudu za uspostavljanje poslovnog odnosa odbio drugi ucesnik na tržištu hartija od vrijednosti bez obzira na koji se način saznalo za tu činjenicu, odnosno lice koje ima lošu reputaciju
020	Klijent je politički eksponirano lice u smislu člana 27 Zakona
021	Klijent koji je strano pravno lice koje ne obavlja ili kojem je zabranjeno obavljanje trgovinske, proizvodne ili druge djelatnosti u državi u kojoj je registrovano (radi se o pravnom licu sa sjedištem u državi koja je poznata kao off shore finansijski centar, i za koga vrijede određena ograničenja kod neposrednog obavljanja registrovane djelatnosti u toj državi);
022	Klijent je fiducijarno ili drugo slično društvo stranog prava sa nepoznatim ili prikrivenim vlasnicima ili upravom
023	Klijent koji je neprofitna organizacija (ustanova, društvo ili drugo pravno lice, odnosno subjekt koji ne obavlja privrednu djelatnost) i ispunjava jedan od slijedećih uslova: ima sjedište u državi koja je poznata kao off shore finansijski centar; ima sjedište u državi koja nije potpisnica Sporazuma o osnivanju EU; među njenim članicama ili osnivačima je fizičko ili pravno lice koje je rezident bilo koje od država koja nije potpisnica Sporazuma o osnivanju EU
024	Klijent je strano pravno lice, osnovano izdavanjem hartija od vrijednosti na donosioca.
	<i>ODNOSE SE NA TRANSAKCIJU</i>
025	Transakcija koju klijent želi da obavi nije u skladu sa finansijskim stanjem i poslovanjem klijenta
026	Klijent pokazuje interes za kupovinu hartija od vrijednosti za velike iznose bez posebnih analiza ili savjeta brokera ili investicionih menadžera, a takva transakcija nema jasnu finansijsku svrhu
027	Transakcija koju klijent želi da obavi nije takve vrste koju bi taj klijent očekivano mogao preduzeti, odnosno transakcija nema jasnu svrhu i obavlja se pod neobičnim okolnostima
028	Klijent kupuje hartije od vrijednosti sa brojnih računa kod banaka gdje je predhodno polagao gotovinu, naročito ako su deponovana sredstva u iznosu koji je nešto manji od iznosa koji podliježe izvještavanju
029	Klijent vrši transfere novčanih sredstava ili hartija od vrijednosti sa računa na račun, od kojih nijedan nije povezan sa klijentom
030	Na klijentovom računu iskazuje se iznenadan priliv novčanih sredstava, posebno ako je klijentov račun do tada bio neaktivan, ili uplate nijesu u skladu sa njegovim finansijskim stanjem
031	Na klijentovom računu se iskazuje priliv novčanih sredstava sa računa iz zemalja koje su rizične, jer ne primjenjuju standarde iz oblasti otkrivanja i sprječavanja pranja novca
032	Na klijentovom računu se iskazuje velik priliv novčanih sredstava dok na računu hartija od

	vrijednosti nema prometa
033	Klijent pokušava da stvori sliku stvarne trgovine hartijama od vrijednosti, a vrši fiktivnu ili simuliranu trgovinu tim hartijama
034	Predložena transakcija se finansira međunarodnim telegrafskim transferom novca, naročito iz zemalja gdje ne postoji efikasan sistem protiv pranja novca
035	Najavljene blok trgovine akcijama po cijenama nižim od tržišnih, kada se kao kupci pojavljuju nepoznate ili novonastale kompanije, a posebno kompanije registrovane na off-shore teritorijama
036	Klijent ulaže u prvorazredne i vrlo perspektivne akcije, a ne pokazuje interes za rezultate, ili te akcije iznenada i bez razloga prodaje
037	Klijent često mijenja brokerske kuće u nastojanju da prikrije obim svog poslovanja i finansijsko stanje
038	Trgovanje i transakcije koje se obavljaju preko brokersko-dilerske kuće, koja je u prethodnom periodu bila kažnjavana od strane Komisije za hartije od vrijednosti zbog neregularnog ili nepropisnog poslovanja
039	Trgovanje hartijama od vrijednosti sa planiranim gubitkom, kada klijent učestalo kupuje HOV, a zatim ih ubrzo prodaje ispod cijene
040	Trgovanje akcijama koje su bile predmet zaloge po osnovu odobrenih pozajmica vlasnicima akcija
041	Klijent ima lošu reputaciju, poznate su njegove nezakonite aktivnosti iz prošlosti, ili veza sa licima koja su povezana sa nezakonitim aktivnostima
042	Transakcije koje se sprovode na način kojim se izbjegavaju standardni i uobičajni metodi kontrole
043	Transakcije koje obuhvataju više učesnika bez jasnih ekonomskih razloga, više međusobno povezanih transakcija koje se obavljaju u kraćem periodu ili u više intervala uzastopno, u iznosu koji je ispod limita za prijavljivanje Upravi
044	Pozajmice pravnim licima i, posebno, pozajmice osnivača iz inostranstva pravnom licu u zemlji
045	Transakcije kod kojih klijent očigledno prikriva pravi osnov i razlog sprovođenja transakcije
046	Transakcije kod kojih klijent odbija da dostavi dokumentaciju
047	Transakcije kod kojih dokumentacija ne odgovara načinu sprovođenja same transakcije
048	Transakcije kod kojih izvor sredstava nije jasan ili se ne može utvrditi njihova veza s poslovanjem klijenta
049	Najavljeni blok trgovine akcijama, a naročito kada se kao kupci pojavljuju novonastale kompanije ili kompanije registrovane na off shore destinacijama
050	Transakcije plaćanja usluga partnerima klijenta koji potiču sa off shore područja, a iz dokumentacije se vidi da sredstva potiču iz zemalja iz okruženja;
051	Transakcije koje bi klijent vrši u ime i za račun lica protiv koga su na snazi mjere UN-a ili Savjeta Evrope